

LAUSUNTO
2.6.2020

Pohjanmaan Hyötyjätekuljetus Oy
Kärjenkuja 8, 66400 Laihia
(06) 4770278
info@hyotyjatekuljetus.fi

Ympäristöministeriö

kirjaamo@ym.fi

Viite: Lausuntopyyntö Dnro VN/538/2019

Kiinteistön haltijan järjestämä jätteenkuljetus säilytettävä kaikissa jätejakeissa

Ympäristöministeriön lausunnolle lähettämässä jätelain muutoksessa on esitetty siirrettäväksi pakkausjätteet ja biojätteet kunnan järjestämään jätteenkuljetukseen jo kahden vuoden siirtymäajalla ja polttokelpoiset jätteet viiden vuoden siirtymäajalla.

Yrityksemme pitää tärkeänä, että jätelain muutos sisältää vanhan jätelain mukaisesti myös kiinteistön haltijan järjestämän jätteenkuljetuksen jatkumisen kaikkien jätejakeiden kuljetuksessa.

Uusi jätelain muutos ei vaikuta pelkästään kuljetuksiin vaan myös jätettä kierrätykseen käsitteleviin yrityksiin ja jätteenkäsittely menetelmiä sekä laitteita valmistaviin toimijoihin joihin myös me lukeudumme. Jätelain muutoksessa ei ole mainintaa jätteenkäsittelyn kilpailuttamisesta. Eikä kunnallisella sektorilla ole luonnollisesti halua tätä esille tuoda. Yksityisellä sektorilla jossa jätteenkäsittelyyn on panostettu miljardeilla, ei ole ollut oikeutta käsitellä yhdyskuntajätettä kierrätykseen polttamisen sijaan alueilla joissa toimii kunnan järjestämä jätteenkuljetus malli. Yhteistyötä kuntayhtiöiden ja yksityisen sektorin välillä tulisi lisätä. Siihen on yksityisellä sektorilla pyrittykin mutta laihoin tuloksin koska yhteistyö on monesti ollut kovin yksipuolista.

Jätteenpolto ei ole kierrätystä. Jätteen pelkkä erilliskeräys ei myöskään ole kierrätystä vaan kierrätykseen valmistelua. Yksityisillä yrityksillä on käytössä useita laitoksia Suomessa ja Euroopassa, joissa kierrätykseen erilliskerätyt tai muutoin jätteestä erotetut hyödynnettävät materiaalit saadaan valmiiksi uusiotuotteiksi ja niiden raaka-aineiksi. Kehitystä on hidastanut kunnallisten yhtiöiden haluttomuus jätteen kierrättämiseen polttamisen sijaan, sekä kuntayhtiöiden valitukset oikeudenkäyntien pitkittämisessä. Eikö materiaalina kierrättäminen ja vientiä lisäävien tuotteiden kauppa ole järkevintä ja EU:n tavoitteiden mukaista? Jätteen massapolton ja rinnakkaispolton välille tulisi valmistella myös selvä ero. Rinnakkaispolttoaineen laatua ohjaa nyt jo direktiivi ja massapoltoista aiheutuvia tuhkan käsittelyongelmia ei synny. Kuntayhtiöissä jätteen massapoltoa perustellaan lämmön ja sähkön tuotannolla. Todellisuudessa massapolttolaitokset perustuvat vanhaan tekniikkaan ja ovat energiahyötysuhteeltaan huonoja. Tämä on energian tuhlausta ja turhan hiilidioksidin määrän lisäämistä ilmakehäämme. Jos esityksellä toteutetaan hallituksen ohjelman strategiseen kokonaisuuteen ”Hiilineutraali ja luonnon monimuotoisuuden turvaava Suomi ei perustelut vakuuta ja jätteenpolton energiatehokkuuteen tulisi silloin kiinnittää myös huomiota.

Kuntayhtiöillä on huoli poltettavan jätteen riittävydestä. Mikäli jätteen massapolttolaitoksilta hyvin palava materiaali, joka kaivattaisiin huonommin palavan, kuten biojätteen tueksi poistetaan jätevirroista, nostaisi se olemassa olevien jätteenpolttolaitosten hyötysuhdetta, vähentäisi ongelmajätteiden määrää ja ilmastolle aiheutuvaa hiilidioksidikuormitusta, joka on EU:n tavoitteiden mukaista, mutta ongelma jätteen massapolttolaitoksille sillä jätteenpolton kapasiteetti ei pystyisi hyvälaatuista materiaalia samalla volyymillä polttamaan. Jätteen massapolttolaitoksen tulos perustuu jätteestä saatavan käsittelymaksun määrään joka poltetaan, ei energian myyntiin.

Kaatopaikkadirektiivin 5 artiklan mukaan jäsenvaltioiden tulee huolehtia siitä, että kaatopaikalle sijoitettavaksi ei saa hyväksyä kierrätystä varten erilliskerättyä yhdyskuntajätettä. Jäsenmaiden tulee ryhtyä tarvittaviin toimenpiteisiin varmistaakseen, että vuonna 2035 enintään 10 % yhdyskuntajätteestä sijoitetaan kaato-paikalle tai loppukäsitellään polttamalla.

Jätteen erilliskeräystä ja käsittelytoimintaa on harjoitettu yksityisellä sektorilla useita vuosikymmeniä. Yksityisen sektorin jätteenkäsittelystä asiakkaille aiheutuneet kustannukset ovat kehittyneestä raaka-aineiden talteenotosta sekä jalostusasteesta johtuen olleet tyypillisesti 30–70 % edullisemmat kuin kunnan järjestämänä. Muistuttaisin myös että kaikki kunnallisella sektorilla käyttöönotetut järjestelmät kuten käsittelytekniikat kuin myös tiedon hallintajärjestelmät on yksityisten yritysten toimesta kehitetty.

Suomen perustuslain 15 §:ssä turvaava perusteltujen odotusten suoja ei tule täyttymään 2 vuoden siirtymäajalla. Suomen perustuslaki turvaa sen, ettei yhteiskunnan haltuun voida sosialisoida yksityistä yritystoimintaa ilman riittävän pitkää siirtymäaikaa. Pakkausjätteissä ja biojätteissä esitetty kahden vuoden siirtymäaika ei ole perustuslain mukainen riittävän pitkä aika. Onhan myös kunnallisille jätteenpolttolaitoksille laskettu tavanomaisesti 20 vuoden takaisinmaksuaika.

Kysynkin siis millä tavoin hallitus osallistuu yksityiselle sektorille investoitujen kierrätysastetta nostavien investointien kuten jätteenkäsittelylaitosten, muovinkierrätyslaitosten, biokaasulaitosten ja muiden hankittujen järjestelmien tukemiseen sen jälkeen kun niiden toimintaedellytykset on lailla poistettu?

Yksi EU:n keskeisimmistä tavoitteista on jätteen kierrättäminen eikä polttaminen. Esityksen keskeisenä tavoitteena on vahvistaa kiertotaloutta Suomessa sekä tehostaa jätehierarkian (etusijajärjestys) noudattamista ja lisätä materiaalien resurssitehokasta käyttöä sekä kierrätystä. Tämän osalta kuljetusjärjestelmään esitetyt muutokset johtavat kuitenkin kierrätyksen ja jätehuollon toimivuuden kanalta negatiiviseen lopputulokseen. Nämä kielteisen esitykset eivät perustu edes EU-direktiiviin, vaan kansalliseen esitykseen.

Jätelainsäädännön tueksi on tuotettu ympäristöministeriön toimesta tutkimuksia. Esimerkiksi: Ratkaisuja kierrätyksen lisäämiseksi kokeiluhankkeiden tuloksia jossa myös mainitaan, että saatua kokemusta ja tietoa käytetään hyödyksi jätelainsäädännön valmistelussa. Nämä tutkimukset ovat teetetty yhteistyössä kuntayhtiöiden kanssa ja lyhyissä kokeilu jaksoissa. Kun vastaavasti Suomesta löytyy jo yksityisten yritysten käytössä olevia järjestelmiä joista viranomaiset saavat haluttaessa sukupolvet ylittävää tietoa yli 20 vuoden ajalta. Perustelut siirtymisestä kunnan järjestämään jätteenkuljetukseen perusteluiden perusteella ovat todella hatarat sekä vastoin EU:n direktiivin 2018/851 kohdassa 2 mainittuja tavoitteita: Kasvua koskevia tavoitteita ja luotava merkittäviä mahdollisuuksia paikallistalouksille ja sidosryhmille auttamalla samalla lisäämään synergioita kiertotalouden sekä energia-, ilmasto-, maatalous-, teollisuus- ja tutkimuspolitiikan kesken sekä tuomalla hyötyjä ympäristölle, kun kasvihuonekaasupäästöt vähenevät, sekä taloudelle.

Omaakohtaisena esimerkkinä voin sanoa että Laihialla on ollut kiinteistön järjestämä jätteenkuljetus vuodesta 1983. Käytössä on ollut jo yli 20v kiinteistökohtainen biojätteen erilliskeräys Kiinteistöillä on lajiteltu jätteet kolmeen ja kiinteistö yhtiöillä kuuteen eri jakeeseen vuodesta 1999. Jätteet noudetaan monilokerokalustolla joissa on vaakajärjestelmä ja aukoton tunnistusjärjestelmä. Jätteenkäsittelyä sekä jalostusta on kehitetty huomattavasti ja jätteen energia käyttö vähenee merkittävästi. Olemme myös kehittäneet muoveille käsittelyjärjestelmän jolla muovioita voidaan kierrättää ikuisesti. Myös sen jälkeen kun biopohjaisten muovien osuus nousee teollisuudessa merkittävästi. Laihian Isokylään on suunniteltu päästökuormitukseltaan negatiivista kierrätyskeskittymää jossa operoi jätteenkäsittelylaitos, muovin mekaanisen kierrätyksen laitos,

sekä lannoite tehdas ja muihin jätteenkäsittelyyn liittyviä toimintoja nyt olemassa olevan kemiallisen kierrätyksen laitoksen ja biokaasulaitoksen rinnalle. Alue tulee olemaan omavarainen energian suhteen ja valmistaa tuotteita vientiin sekä luo uusia työpaikkoja. **Tavoitteena on poistaa sekä jätteen kuljetuksesta, että jätteenkäsittelystä aiheutuvat kustannukset tavanomaisille kuluttajille kokonaan.** Tämä ei kunnan järjestämässä mallissa ole mahdollista. Kustannukset katetaan eri prosesseissa syntyvillä tuotteilla.

Tämä on vain yksi esimerkki lukuisista Suomessa kehitetyistä järjestelmistä. Hallituksen tavoitteena on ilmeisimmin tämän kaltaisten kierrätysastetta nostavien, kierrätys ongelmat poistavien sekä vientiä ja työpaikkoja ympäristöalalle lisäävien toimintojen estäminen lailla.

Ratkaisuja kierrätyksen lisäämiseksi – kokeiluhankkeiden tuloksia, tuloksissa mainitaan, että kierrätysraaka-ainemarkkinoiden kehittäminen on tärkeää. Esitetyllä jätelainuudistuksella tullaan siirtämään pois kierrätysraaka-aineet niille jo valmiiksi rakennetuilta yksityisiltä järjestelmiltä. Kierrätyksen edistämistä auttaisi myös se että olemassa olevat valmiit yksityisellä sektorilla rakennetut järjestelmät otettaisiin tehokkaampaan käyttöön. Kunta ja valtiosektorin työpaikat eivät lisää kaivattua yksityisen sektorin vientiä, verotuloja ja yhteiskuntaa rahallisesti hyödyttäviä työpaikkoja.

Väittämä, että kannustavan jätemaksujärjestelmän kehittäminen on mahdotonta ilman yhden tahon kokonaisvastuuta koko kotitalouden jätehuollosta ei pidä paikkansa. Laihialla lajitteluun kannustava järjestelmä on ollut käytössä jo vuodesta 1999. Myös muilla alueilla suomessa on jo käytössä lajitteluun kannustavia järjestelmiä. Järjestelmiä yhdistää se että ne on toteutettu kiinteistön haltijan järjestämän jätteenkuljetuksen piirissä olevilla alueilla.

Väitetään myös, että kunnan järjestämä jätteenkuljetus olisi ympäristöystävällisempää kuin kiinteistön haltijan järjestämän jätteenkuljetuksena. Tämäkin väite on täysin perusteeton. Suomessa jätehuoltoyrityksillä on ajantasainen ja vähäpäästöinen kalusto, EURO6 ja Biokaasuautoja. Mielestäni biokaasu kannattaa tankata lähimmältä valmistavalta laitokselta eikä vain kuntayhtiön pihalta 50km päästä. Jo nyt Suomessa ajetaan kunnan järjestämänä jätteenkuljetuksena ristiin hyödyntämättä saatavilla olevaa logistiikkaa ja yksityisiä jätteenkäsittelylaitoksia. Esimerkkinä tapaus jossa lietekaivoyrittäjä ei voinut kaivoa tyhjätä vaikka kalusto sijaitsi naapurissa ja tyhjääjä saapui 64km päästä. Myöskään jätteenkäsittelyn keskittäminen vain muutamille kunnallisille toimijoille ei vaikuta päästöihin positiivisesti saati huonolla hyötysuhteella toimivat massapolttolaitokset. Millaisen CO2 päästöjä alentavan laskukaavan mukaan muovipakkaukset tulee kuljettaa Rovaniemeltä Turkuun lajiteltaviksi ilman mustan muovin tunnistavaa konenäkö ja MIR-tekniikkaa ja poltettaviksi, jos lähellä on muitakin hyödyntäjiä? Etelä-Pohjanmaalla sakokaivolietteen käsittelymaksu nousi monilla alueilla viisinkertaiseksi, kun käsittely siirtyi kuntayhtiölle.

Esityksessä on perusteltu, että kunnan jätehuoltoviranomaisen lisääntyvä resurssitarve nostaisi asiakkaiden jätemaksuja, jos kiinteistön haltijan malli säilytettäisiin. Jo nykyisin viranomaisilla on velvollisuus valvoa lain noudattamista, minkä vuoksi nykytilan säilyttämisen kustannusvaikutukset eivät näillä perusteilla ole uskottavia. Kunnissa voidaan päättää siirtymisestä jo nykyisin kunnan järjestämään malliin, jos alueen resurssit eivät riitä toisen mallin valvomiseen.

Lainsäätäjän yksi keskeisimmistä tehtävistä on valvonnan lisäksi luoda edellytyksiä elinkeinolle ja edistää hyvinvointia sekä tasa-arvoa. Kierrätysasteen nostaminen ja erilliskeräämisen laajentaminen on hyvä asia. Tämä ei kuitenkaan vaadi jätehuollon sosialisointia vaan ennemminkin määräyksen siitä, että jätelajikkeet on kerättävä erikseen ja toimitettava asianmukaisesti käsittelyluvan omaaville kierrätyslaitoksille. Niin sanotuissa lajitelluissa poltettavissa jätteissäkin on

mukana huomattava määrä raaka-aineiksi soveltuvia jakeita ja näiden erottamiseksi on yksityisellä sektorilla jo monilla alueilla tarjottavaa.

Myös jätteenpolton ja kaatopaikalle päätyvän jätteen verotuksella voidaan jo ohjata jätteessä olevat raaka-aineet kierrätykseen. Esitetyssä jätelain muutoksessa ajaudumme Suomessa tilanteeseen jossa vain teollisuuden jätteet tullaan kierrättämään tehokkaasti.

Yli puolet Suomen kunnista on päätöksellään halunnut valita polttokelpoisessa jätteessä kiinteistön haltijan järjestämän jätteenkuljetuksen. Pakkausjätteissä lähes 70 prosenttia kunnista on valinnut näin. Kunnissa on myös useita vapaaehtoisia kehityshankkeita kierrätyksen tehostamiseksi. Kuntien päätösvaltaa tässä asiassa ei tule jatkossa kaventaa. Esitetyllä muutoksilla olisi voimakkaita kielteisiä vaikutuksia yritystoimintaamme ja koko innovoituneen ja pitkälle kehittyneen yritystoiminnan jatkumiselle Suomessa.

Kiinteistön haltijan järjestämä jätteenkuljetus on toiminut hyvin ja asiakkaat ovat olleet palveluun tyytyväisiä. Asukkaat haluavat itse valita ja kilpailuttaa jätteen kuljettajan, sekä valita ympäristöystävällisemmän jätteenkäsittely tavan. Siirtyminen kunnan järjestämään jätteenkuljetukseen vie asukailta valinnanvapauden. Tilannetta voidaan verrata siihen, että kaikki kunnan alueella toimivat vähittäiskaupat kilpailutettaisiin viiden tai kolmen vuoden määräaikailla urakoilla. Se kauppaketju, joka tekee edullisimman tarjouksen, saa yksinoikeuden kunnan vähittäiskauppaan. Hävinneitä kauppoja kielletään harjoittamasta kauppaa seuraavien viiden vuoden aikana kunnan alueella. Kyseessä on siis ennemminkin vapaan kilpailun rajoittaminen kuin kilpailuttaminen.

Kunnan järjestämä jätehuolto eli jätehuollon kunnallistaminen on pitkään alalla toimineelle yritykselle sen suurin jatkuvuuden uhka. Kunnan järjestämässä jätehuollossa yrityksen jatkuvuus ja yrityksessä työskentelevien työpaikka on aina katkolla urakkakauden päättyessä 3—5 vuoden välein. Kuka haluaa toimia jatkuvasti määräaikaissa työsuhteessa? Miten turvataan lainan saanti määräaikaissa työsopimuksella työskenteleville? Perheen perustaminen ja paikalleen asettuminen on lähes mahdotonta. Työntekijöille sopimusperusteinen jätehuolto takaa pysyvät työsuhteet, ja työnantajalla on motivaatiota kouluttaa työntekijöitään ja sitouttaa heidät yritykseensä.

Mikäli yritys ei voita oman paikkakuntansa urakkaa edullisimmalla hinnalla, on seurauksena yritystoiminnan lopettaminen. Jätteenkuljetusurakat eroavat oleellisesti muista kilpailutettavista urakoista, koska ne lopettavat urakan hävinneen yrittäjän liiketoiminnan omalla paikkakunnallaan täydellisesti.

Kehitys pysähtyy. Innovatiivisuus ja alan kehitys vaarantuvat, koska innovoivat yritykset siirtävät tuotekehityksensä ja sen rahoituksen jollekin vähemmän byrokraattiselle alalle, jota ei hallitse kunnallisten jätelaitosten yksinoikeus eli monopoli.

Ei ole perusteltavissa ottaa yksityisten yritysten hyvin hoitama jätteenkuljetus yhteiskunnan haltuun ja Kunnallisten jätehuoltoyritysten järjestämä keskitetty kilpailutus on voinut yritystoiminnan mahdollisuuden paikallisilta pieniltä ja keskisuurilta yrityksiltä. Voittajina näissä kilpailutuksissa ovat useimmiten olleet valtakunnalliset ja varsinkin kansainväliset isot toimijat.

Jätelakiesitykseen otetuilla suositusluontoisilla kilpailutuskirjauksilla ei ole vaikutusta julkisten hankintakilpailutusten lopputulokseen. Vastaavia kirjauksia on jo nyt ollut voimassa olevassa hankintalaissa ja kilpailutustavoitteissa.

Jos ensisijainen tavoite on jätteiden materiaalihyötykäytön lisääminen tai edes nykyisen tason turvaaminen, on huomioitava, että valittava kuljetusratkaisu vaikuttaa erittäin oleellisesti nykyisten

yksityisten laitosten toimintaedellytyksiin. Nykyinen malli, jossa on myös sopimusperusteinen jätehuolto ja ratkaisu tehdään paikkakunnittain, tulisi jäädä lakiin. Kuljetusmallia voitaisiin kehittää siten, että kierrätettävät materiaalit vapautettaisiin kokonaan kunnan järjestämän jätehuollon eli alueellisen monopolin alta ja materiaalina hyödynnettäville jätteille sallittaisiin vapaa sopimusperusteinen jätteenkuljetus sekä tehokkaampi kierrätysaste. Myös jätelaitokset joutuisivat tällöin tehostamaan toimintaansa ja kehittämään materiaali kierrätystään.

Jätteitä käsitteleville kierrätyslaitoksille tulisi taata riittävästi materiaalia, mikä toteutuu parhaiten siten, että laki antaisi mahdollisuuden kaikille toimijoille kerätä myös poltettavista jätteistä pois sopimusperusteisesti hyödyntämiskelpoinen raaka-aine ennen polttoa tai kaatopaikkaa. Nykyisin tämä ei ole mahdollista. Jätteiden kierrätys ja hyötykäyttö olisi perusteltua ja EU tavoitteiden mukaista. Kiinteistöjen jätemaksu alenisi, kaatopaikalle ja polttoon päätyisi vähemmän jätettä, toiminta olisi jätelain tavoitteiden mukaista sekä teollisuus saisi raaka-ainetta ja tuotteita vientiin. EU:n kierrätystavoitteet voidaan saavuttaa ja ylittää jo huomattavasti esitettyjä taulukoita nopeammin. Taatakseen raaka-aineen saannin laitokselleen yritykset kehittävät toimintaansa markkinatalouden ja jätelaissa määrättyjen ohjeiden ja kierrätystavoitteiden saavuttamiseksi. Esimerkiksi Ranskassa säädettiin lailla, että polypropeeni muovin talteenotto on otettava käyttöön alueellisilla jätteenkäsittelijöillä.

Toteutuessaan jätelain muutos on ristiriidassa sekä heikentää merkittävästi EUROOPAN PARLAMENTIN JA NEUVOSTON DIREKTIIVI (EU) 2018/851, annettu 30 päivänä toukokuuta 2018, jätteistä annetun direktiivin 2008/98/EY muuttamisesta kohdassa (1) mainitun Unionin jätehuoltoa olisi parannettava, ja se olisi muutettava kestäväksi materiaalien hallinnaksi ympäristön suojelemiseksi ja säilyttämiseksi sekä sen laadun parantamiseksi, ihmisten terveyden suojelemiseksi sekä luonnonvarojen harkitun, tehokkaan ja järkevän käytön varmistamiseksi, kiertotalouden periaatteiden edistämiseksi, uusiutuvien energialähteiden käytön lisäämiseksi, energiatehokkuuden parantamiseksi, unionin tuontiresurssiriippuvuuden vähentämiseksi, uusien taloudellisten mahdollisuuksien luomiseksi ja pitkän aikavälin kilpailukyvyyn edistämiseksi.

Yksityiset jätelaitokset voivat kehittää ja jatkaa toimintaansa alueilla joissa on voimassa suorat sopimukset kiinteistöjen kanssa ilman kunnallista jätelaitosta. Tätä järkevää toimintaa tulisi edistää, mutta tämän kaltainen järjestely on kunnallisessa jätehuollossa kielletty. Viranomaisten tulisi lailla ohjata siirtymistä tehokkaampiin ja ympäristöystävällisempiin käsittelytapoihin eikä vaikeuttaa tai estää sitä.

Yrityksemme vaatii, että vapaa yrittäjyys tulee jatkua myös jätteiden kuljetuksessa. Siksi uudessa jätelaissa tulee säilyttää kiinteistön haltijan järjestämä jätteenkuljetus kaikkien jätelajien kuljetuksessa.

Kunnioitavasti:

Mikko Lammi
Toimitusjohtaja
Pohjanmaan Hyötyjättekuljetus Oy & Fenergy Oy